

Poznań, dnia 11.12.2023 r.

Prof. AJP dr hab. Adam Czabański

Wydział Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

**Recenzja rozprawy doktorskiej lek. dent. Magdaleny Tuczyńskiej pt:
„Dostępność do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19”
(Promotor: dr hab. n o zdr. Ewa Baum, prof. UMP oraz promotor pomocniczy:
dr n. med. Maja Matthews-Kozanecka, Katedra Nauk Społecznych i
Humanistycznych, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w
Poznaniu).**

Pojawienie się nowej choroby, nazwanej COVID-19, wpłynęło na życie praktycznie całej współczesnej światowej populacji. Ogłoszenie pandemii COVID-19 przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) oznaczało wprowadzenie szeregu restrykcji: przestrzegania dystansu społecznego, nakazu noszenia maseczek w miejscach publicznych, ograniczeń w przemieszczaniu się, obowiązku kwarantanny lub izolacji a także dezynfekcji rąk. Wszystkie wprowadzone ograniczenia wpływały na wiele sfer ludzkiej aktywności. Ten wpływ szczególnie objawiał się w kontekście funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej. Rozwijająca się pandemia spowodowała masowy napływ liczby pacjentów zakażonych wirusem SARS-CoV2. Wprowadzone ograniczenia sanitarne i niedobór służby zdrowia dość drastycznie ograniczyły dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej. Jednym z rozwiązań było wprowadzenie świadczenia usług z zakresu telemedycyny. Działania te umożliwiły rzeszom pacjentów dostęp do świadczeń zdrowotnych przede wszystkim w placówkach z deficytem kadry medycznej a dodatkowym walorem było zmniejszenie się ryzyka zakażenia zarówno wśród lekarzy i personelu medycznego jak i wśród pacjentów. Czas trwania pandemii COVID-19 był stanem wyjątkowym dla polskiego społeczeństwa. W tym okresie naszym na wojskowym poligonie przećwiczone różne rozwiązania mające pogodzić ogień i wodę: zapewnić szeroki dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej i jednocześnie zapewnić bezpieczeństwo zarówno personelu medycznego jak i pacjentów.

Lek. dent. Magdalena Tuczyńska pod opieką promotora: dr hab. n.o zdr. Ewy Baum, prof. UMP i promotor pomocniczego: dr n. med. Maji Matthews-Kozaneckiej podjęła się napisania dysertacji doktorskiej: „Dostępność do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19”.

Publikacje wchodzące w skład pracy doktorskiej zostały umieszczone na stronie 7. W pięciu artykułach opublikowanych między innymi w wysoko punktowanych czasopismach (jak „Frontiers in Public Health” czy „Studies in Logic, Grammar and. Rhetoric” oraz "PeerJ") przedstawiono interesujące badania nad opisywanym społecznym fenomenem. Wartość tych publikacji: 15,983 IF oraz 585 pkt MEiN. We wszystkich tych publikacjach doktorantka występowała jako pierwsza autorka. Wszystkie uwzględnione publikacje łączą się tematycznie i wzajemnie uzupełniają.

Przedstawione w dysertacji doktorskiej piśmiennictwo reprezentuje perspektywę ogólnościową omawianego tu zagadnienia. Są to publikacje ukazujące współczesny stan badań nad problemem dostępności do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19.

Cel główny pracy dotyczył przedstawienia dostępności do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19. Cele szczegółowe obejmowały przedstawienie analizy porównawczej dotyczącej dostępności do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19 w wybranych krajach rozwijających się i w krajach rozwiniętych; przedstawienie oceny jakości świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19 w wybranych krajach europejskich; przedstawienie oceny postrzegania dostępności do świadczeń zdrowotnych przed i w trakcie pandemii w Polsce (uwzględniając płeć i status socjoekonomiczny; przedstawienie oceny wpływu duchowości/religii na zakres korzystania ze świadczeń zdrowotnych w okresie pandemii COVID-19 oraz postrzeganie ich dostępności i jakości w Polsce. W moim przekonaniu zarówno cel główny dysertacji doktorskiej, jak i cele szczegółowe pokazują obszary naukowych eksploracji w Polsce dość rzadko podejmowane. Zrealizowanie tych celów oznacza, że wysiłki naukowe doktorantki zostały zwieńczone sukcesem.

Grupa badana obejmowała pacjentów powyżej 18 roku życia zamieszkujących w różnych regionach Polski, którzy wyrazili zgodę na udział w badaniach i dotarli za pomocą formularza Google Forms do linku zawierającego kwestionariusz zamieszczony w mediach społecznościowych. Kwestionariusz ten został także rozdany w formie papierowej losowo wybranym pacjentom placówek opieki zdrowotnej i szpitali klinicznych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Zastosowano w badaniach narzędzie diagnostyczne w postaci autorskiego kwestionariusza ankiety w którym w ostatnich dwóch pytaniach zamkniętych zastosowano wizualną skalę analogową.

W ramach zastosowanych metod statystycznych skorzystano z programu Statistica 13.3 oraz PQStat v. 1.8.4. W badaniach zastosowano współczynnik alfa Cronbacha, test

Aleba

niezależności χ^2 , test dokładny Fishera, test Fishera-Freemana-Haltona, test Manna-Whitneya, test Kruskala-Wallisa i test Dunna. Zbadanie zmian w ocenie dostępności i jakości usług zdrowotnych wymagało zastosowania testu Wilcoxon a zbadanie dostępności i jej wpływu na jakość świadczeń zdrowotnych oznaczało potrzebę skorzystania ze współczynnika korelacji rang Spearmana. Zbadanie postrzegania dostępności do świadczeń zdrowotnych i ich jakości z uwzględnieniem czynników takich jak: płeć, religia, duchowość respondentów, wymagało zastosowania modelu regresji wielorakiej. Zestaw zastosowanych metod statystycznych jest imponujący i gwarantuje rzetelność przeprowadzonych badań o charakterze ilościowym.

Pierwsza praca wchodząca w skład rozprawy doktorskiej lek. dent. Magdaleny Tuczyńskiej (Accessibility to non-COVID health services in the world during the COVID-19 pandemic:review; Tuczyńska M., Matthews-Kozanecka M., Baum E. *Frontiers in Public Health*. 2021; 9: 7607795) ukazała badania w kilkudziesięciu krajach rozwiniętych jak i rozwijających się. Zbadano takie kraje jak: Niemcy, Włochy, Danię, Hiszpanię, Szwajcarię, Hongkong a także Koreę Południową, Rumunię, Izrael, Brazylię, Francję, Wielką Brytanię, Bangladesz, Republikę Południowej Afryki, Nigerię, Nepal i Meksyk. Na podstawie analizy wybranych artykułów stwierdzono, że spowodowany pandemią COVID-19 kryzys wywołał ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych w krajach rozwiniętych i rozwijających się. W krajach rozwiniętych ograniczona dostępność do świadczeń zdrowotnych dotyczyła przede wszystkim usług medycznych świadczonych w szpitalach. W krajach rozwijających się ograniczona dostępność do świadczeń zdrowotnych dotyczyła zwłaszcza mniejszych placówek medycznych oraz dostępu do leków i szczepionek.

W drugiej pracy cyklu (Quality of the healthcare services during COVID-19 pandemic in selected European countries; Tuczyńska M., Staszewski R., Matthews-Kozanecka M., Żok A., Baum E., *Frontiers in Public Health*. 2022; 22: 870314) przeprowadzono analizę jakości świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19 w krajach europejskich: Wielka Brytania, Belgia, Katalonia, Włochy, Szwecja, Holandia, Francja, Niemcy i Polska. Przedstawiono tu także wstępne wyniki badania własnego dotyczące postrzegania jakości świadczeń zdrowotnych w Polsce. Badania te wykazały, że w trakcie pandemii w wybranych krajach europejskich jakość świadczeń zdrowotnych pogorszyła się w zakresie wizyt medycznych realizowanych bezpośrednio z pacjentem, natomiast polepszyła w obszarze świadczeń w ramach telemedycyny.

Trzecia z prac ujętych w cyklu (How the COVID-19 pandemic affected the accessibility and quality of health services in Poland; Tuczyńska M., Matthews-Kozanecka

M., Nowak A., Baum E., *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. 2021; 66(3): 561-572) zawiera głęboką analizę dotyczącą korzystania ze świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19 w Polsce. Badania objęły grupę 265 respondentów (w tym 181 kobiet) i wykazały, że w omawianym okresie kobiety częściej niż mężczyźni korzystały ze świadczeń zdrowotnych. Także dotyczyło to osób z wyższym wykształceniem. Badania pozwoliły na stwierdzenie, że ocena dostępności do usług medycznych przed i w trakcie pandemii nie była zależna od płci (niższa w trakcie pandemii zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn).

Kolejny artykuł (*Impact of socioeconomic status on the perception of accessibility to and quality of helathcare during the COVID-19 pandemic among Poles – pilot study*; Tuczyńska M., Staszewski R., Matthews-Kozanecka M., Baum E., *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19 (9): 5734) pokazał, że nie stwierdzono zależności od statusu socjoekonomicznego, średniego miesięcznego dochodu i wykształcenia.

W ostatniej pracy wchodzącej do cyklu w ramach dysertacji doktorskiej (*Correlation between religion, spirituality and perception of helathcare services utilisation in Poland during COVID-19 pandemic*; Tuczyńska M., Matthews-Kozanecka M., Baum E., *PeerJ*. 2022; 10: e14376) dokonano analizy związku między religią, duchowością a postrzeganiem świadczeń zdrowotnych w Polsce podczas pandemii COVID-19. Badania przeprowadzone na grupie 265 respondentów wykazały, że wśród osób, dla których religia odgrywała dużą rolę w życiu wyżej ceniło się dostępność do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19 w Polsce. Niezależnie od religii/duchowości respondentów ich ocena postrzegania dostępności do świadczeń zdrowotnych oraz ich jakości pogorszyła się podczas pandemii.

Doktorantka w sposób wnikliwy dokonała analizy wyników badań i owocem tego były przedstawione tu wnioski.

Czy poddane analizie badania mogą dostarczyć wiedzy godnej praktycznego zastosowania? Owszem, w wypadku recenzowanej rozprawy doktorskiej dowiadujemy się między innymi, że regres w realizacji wizyt medycznych przebiegających bezpośrednio z pacjentem może być rekompensowany poprzez świadczenia w obszarze telemedycyny. Na podstawie badań można planować na przyszłość, w wypadku pojawienia się kolejnej pandemii, że należy zwrócić szczególną uwagę na mężczyzn nie posiadających wysokiego statusu wykształceniowego. To ci respondenci najrzadziej korzystali w trakcie pandemii w Polsce ze świadczeń zdrowotnych. Potrzebne są zatem działania edukacyjne zorientowane na ten właśnie profil społeczno-demograficzny respondentów.

W poddanej ocenie dysertacji doktorskiej dobór próby do badań nie był jednorodny. Z tego powodu nie można na podstawie powstałej grupy badawczej orzekać o całej populacji

A. Ciołko

Polski. Dobrana do badań grupa respondentów nie jest zatem reprezentatywna. W dobranej próbie badawczej zaledwie 31% osób stanowili mężczyźni. Zaistniała więc tu znaczna nadreprezentacja kobiet. W pracy zabrakło też informacji o profilu społeczno-demograficznym pacjentów w okresie pandemii COVID-19 w Polsce rezygnujących ze świadczeń zdrowotnych. Wiedza o tych pacjentach mogłaby być wykorzystana w działaniach promocyjnych i edukacyjnych w wypadku pojawienia się w przyszłości kolejnych pandemii. Interesujące byłoby również przeprowadzenie badań jakościowych, na przykład polegających na analizie dokumentów osobistych spisywanych w czasie rzeczywistym przez pacjentów w okresie trwania pandemii COVID-19. Dotarcie do takich pogłębionych zapisków z pewnością uzupełniłoby przedstawione w recenzowanej dysertacji doktorskiej materiały wytworzone w ramach badań ilościowych. Ta uwaga w żaden sposób nie obniża walorów niniejszej rozprawy doktorskiej, raczej wskazuje na kolejne obszary, które mogą być poddane naukowej analizie w przyszłości. Praca napisana została poprawną polszczyzną. Bardzo rzadko pojawiają się błędy stylistyczne, jak na przykład na stronie 24: „/.../ polepszyła w obszarze świadczeń w obszarze telemedycyny”.

Recenzowana dysertacja doktorska autorstwa lek. dent. Magdaleny Tuczyńskiej stanowi unikat w skali polskiej literatury naukowej opisującej korzystanie przez pacjentów ze świadczeń zdrowotnych w czasie pandemii Covid-19. Doktorantka wyszła od szerokiej światowej perspektywy, którą zawęziła do państw europejskich i następnie skupiła się na polskim społeczeństwie, przechodząc od analizy wybranych czynników społeczno-demograficznych aż po sferę religijności/duchowości pacjentów i ich wpływu na postrzeganie dostępności do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19. Niewątpliwie zarysowała tu oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Po zapoznaniu się z dołączonymi do dysertacji doktorskiej oświadczeniami współautorów publikacji uzyskuje się pewność, że lek. dent Magdalena Tuczyńska była główną autorką koncepcji i włożyła największy wkład w przygotowanie owych pięciu publikacji naukowych wchodzących do analizowanego cyklu.

Wnikliwa lektura prac naukowych, których głównym twórcą była doktorantka dowiodła, że posiada ona szeroką wiedzę teoretyczną w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu (w dyscyplinie nauki medyczne).

Autorka niniejszej rozprawy doktorskiej wykazała się wysokim poziomem znawstwa badanego zagadnienia. Udowodniła swoje umiejętności w zakresie zaprojektowania badań i przeprowadzenia szczegółowych analiz. Przeprowadziła je w oparciu o własną metodykę. Potrafiła zinterpretować uzyskane w badaniach wyniki oraz posłużyła się światowym

A. Góral

piśmiennictwem naukowym. Na szczególną uwagę zasługuje również przejrzysty i precyzyjny język zastosowany w dysertacji doktorskiej.

Biorąc wszystko pod uwagę stwierdzam, że rozprawa doktorska lek. dent. Magdaleny Tuczyńskiej pt: „Dostępność do świadczeń zdrowotnych w trakcie pandemii COVID-19” w pełni odpowiada wymaganiom stawianym rozprawom na stopień doktora i w związku z tym mam zaszczyt przedstawić Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu wnioski o przyjęcie niniejszej dysertacji doktorskiej i dopuszczenie lek. dent. Magdaleny Tuczyńskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Adam Lesbański